

VU Research Portal

Jezus' doop in verschillende dimensies: de doopicoon en Piero della Francesca

Stoker, W.

published in
Christelijk Weekblad
2014

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Stoker, W. (2014). Jezus' doop in verschillende dimensies: de doopicoon en Piero della Francesca. *Christelijk Weekblad*, 12.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:
vuresearchportal.ub@vu.nl

De kracht van het beeld

Jezus' doop in verschillende dimensies

Het kerstfeest is gevierd en de kerstboom misschien al opgeruimd. Maar volgens oude tradities begint het pas echt als Jezus wordt gedoopt. Wessel Stoker laat zien hoe dat feit door kunstenaars is verbeeld.

Volgens een oude traditie wordt niet met Kerst maar pas bij de doop van Jezus aan alle mensen bekend dat Jezus de verlosser is. Marcus begint daarom zijn Evangelie met dat verhaal.

Het schilderij van de Italiaanse schilder Piero della Francesca, *De doop van Christus* (1450) maakte diepe indruk op mij toen ik het zag in de National Gallery in London. Het drukt prachtig de verstildheid uit van een groots gebeuren. Centraal staat Jezus met naast hem Johannes. Jezus staat alleen, de andere figuren zoals de engelen links en de juist gedoopte zijn verbonden met andere mensen. De pas gedoopte raakt de Farizeeën en Sadduceeën, die volgens Matteüs er ook bij waren, aan.

Jezus is op zijn lendedoek na naakt. Oud-griekse beelden drukken het heilige van de Griekse goden juist uit door ze gekleed uit te beelden. In de klassieke periode werden de godenbeelden naakt waardoor het heilige van het godenbeeld verdampte tot de schoonheid van het lichaam. Jezus is hier naakt op de lendedoek na, en zelfs helemaal naakt op de icoon.

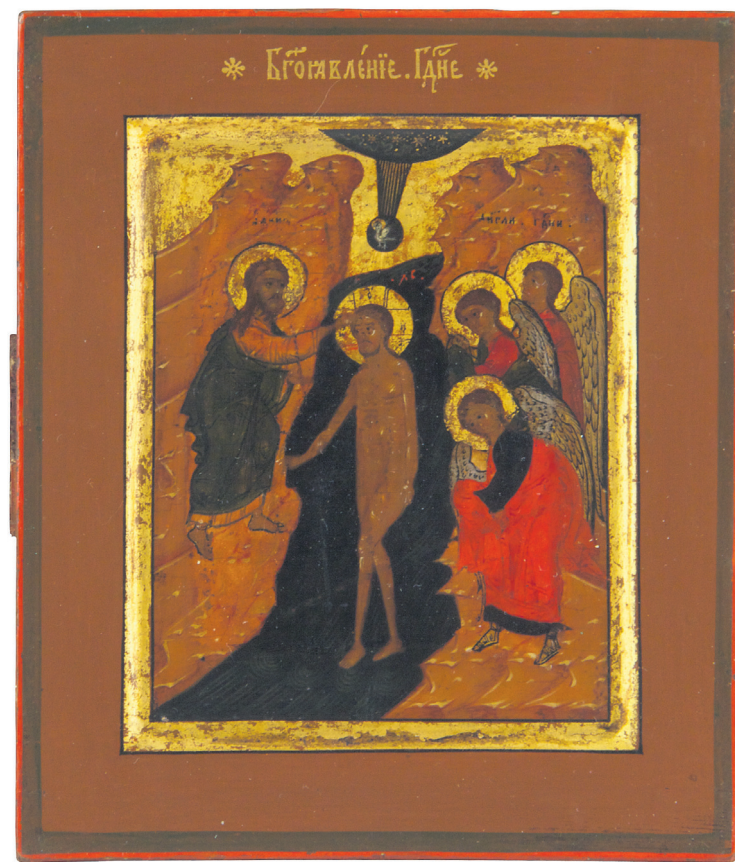
De naaktheid van het lichaam heeft hier een eigen betekenis. Het drukt uit dat de Zoon van God echt mens, echt lichamenlijk is. Piero della Francesca drukt dit verder uit door het lichaam van Jezus dezelfde witachtige kleur te geven als die van de pasgedoopte. Hij doet dat ook bij de vrouwenfiguren en zelfs bij de boom vooraan: ze lijken zo te getuigen van de echt menselijke gestalte van Jezus. De boom fungeert als een baldakijn boven Jezus.

Perspectief

De Renaissanceschilder maakt gebruik van geometrie en perspectief. De lijn van het hoofd en de bovenrug van de pas gedoopte is

Piero della Francesca, *De doop van Christus* (1450).
Foto Wikimedia

Doop van Christus in de Jordaan. Foto Icoon Heutink

in parallelle met de rechterhand van Johannes.

Het schilderij is verticaal van opbouw. Dat past goed bij het moment dat is vastgelegd: na de doop gaat immers de hemel open en kwam de Geest van God als een duif op hem neer, waarop de

stem uit de hemel klinkt: 'Dit is mijn geliefde Zoon, in Hem vind ik vreugde'.

De duif zweeft horizontaal loodrecht boven de hand van Johannes en boven Jezus' hoofd. Zij lijkt op een van de wolken verder weg aan de hemel.

Piero della Francesca streefde schoonheid na in de perfectie van vormen en nobele eenvoud. De schoonheid van het schilderij versterkt hier het heilige van dit gebeuren.

Aan de rechterkant van het schilderij is er actie van Johannes, van de pas gedoopte en van een Schriftgeleerde die naar de duiflijkt te wijzen. De linkerkant en het centrum tonen verstildheid. De engelen, hier als vrouwen, lijken op pilaren zoals in de klassieke architectuur. Jezus staat majestestelijk in het midden met een contemplatieve blik en de handen in gebedshouding. Dat was geheel in overeenstemming met de spiritualiteit van de kloosterkerk waar het schilderij voor was bedoeld.

Ritme

Een even diepe indruk maar wel heel anders maakt de icoon van de doop van Jezus uit de achttiende eeuw. Zij toont het gebeuren van Jezus' doop in zijn diepere, symbolische betekenis. Hier is het beeld niet drie-dimensionaal, maar twee-dimensionaal. Anders dan op het schilderij is hier alles in beweging. Jezus staat niet stil, maar komt aangelopen. Van hem gaat immers de handeling van de doop uit en niet van Johannes.

Johannes in zijn kleed van kamelenhaar geeft Jezus de zegen. De drie engelen buigen in eerbied voor hem. Soms zijn ze afgebeeld om als dienaar Jezus te helpen na de doop. Hier staan ze in een houding van devotie. Dat zie je doordat hun handen verhuuld weggemoffeld zijn in hun gewaad. Ook de duif is in beweging met de stralen licht boven en beneden haar. De hele scène is ritmisch alsof er een rondedans gemaakt wordt met Jezus in het centrum.

De Jordaan is zwart als het water van de zondvloed en heeft tegelijk de vorm van een graf of

grot. Dat wijst op het woord van Paulus: 'Toen u gedoopt werd bent u immers met Hem begraven en met Hem bent u ook tot leven gewekt' (Kol. 2:12).

Het geheim van dood en leven komt uit in het zegenende gebaar van Jezus' hand over het water en het graf. De donkere doodsri- vier, het water van de zondvloed, wordt tot het leven gevend water van de doop. Zo wordt hier het sacrament van de doop getoond.

De icoon laat ook zien dat bij Jezus' doop voor het eerst de drieëenheid zichtbaar wordt. De halve cirkel als aanduiding voor God de Vader. Bovenaan zie je vele lichtstralen richting duif gaan. Van de duif gaan dan vervolgens drie stralen naar Christus (helaas is dat op de foto moeilijk te zien). Dit is een teken van God de drie-e: Vader, Zoon en Geest zijn hier hoorbaar (de stem uit de hemel) en zichtbaar (de duif en Jezus) aanwezig bij Jezus' doop. De triniteit is mogelijk ook nog eens aangegeven door het getal van de engelen. Kortom: hier is een diepe symboliek in een eenvoudige voorstelling.

De Evangelieën vertellen ons het verhaal van Jezus' doop in beeldende taal. Kun je zeggen dat deze beeldende (woord)taal verdiept wordt door het beeld in eigenlijke zin, het beeld van dit schilderij en van deze icoon? We stuiten dan op de vraag van de verhouding van Woord en Beeld.

Door deze twee verbeeldingen van het evangelieverhaal ben ik de diepte van de doop van Jezus beter gaan zien.

Wessel Stoker

